

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ

دین و زندگی (۲)

دبیر مربوطه: آقای حمیدرضا تنها

اسامی ارائه کنندگان و تنظیم کنندگان:

۱_ امیرحسین افضلی

۲_ هومن شیبانیان

دبیرستان پسرانه متوسطه دوم سما/فسا

فهرست

۴ موضوع/چکیده
۵ کلمات کلیدی
۵ ۱. مقدمه
۶ ۱.۱_ پیشینه دین‌گریزی
۷ ۲.۱_ دو ویژگی عمده دوران جوانی
۸ ۲. تعریف کوتاهی از دین
۱۰ ۳. منشأ دینداری
۱۰ ۴. علل دین‌گریزی جوانان
۱۵ ۵. نقش تبلیغات غربی در مورد علل دین‌گریزی جوانان
۱۵ ۶. راه کارهای رفع دین‌گریزی و جذب جوانان
۱۶ ۷. نتیجه‌گیری
۱۷ ۸. منابع

«مقاله»

علل دین‌گریزی جوانان چیست؟

عوامل فرار جوانان
از دین و مذهب

چکیده

دین‌گریزی جوانان همواره دغدغه‌هایی را برای رهبران دینی و خانواده‌های متدین به وجود آورده و تهدیدی برای نسل جوان محسوب می‌شود. لذا مقاله حاضر به مفهوم دین از منظر علامه طباطبایی و شهید مطهری پرداخته و سپس با مشخص نمودن منشأ دینداری، به علل دین‌گریزی جوانان پرداخته است. بر این اساس می‌توان دین را برنامه‌ای الهی برای شناخت خدا و رسیدن به سعادت در هر دو جهان و منشأ دین را وحی و منطق بر سرشت آدمی دانست چرا که حس دینی از عناصر ثابت و طبیعی روح انسان است. این پدیده در صد سال اخیر به ویژه در قرن بیستم بخش عظیمی از جهان را فرا گرفت و حتی موجب به وجود آمدن مکاتب‌های فلسفی الحادی و ایدئولوژی‌های دین‌ستیز یا دین‌گریز گردید. هدف این پژوهش، یافتن و استخراج بخشی از عوامل دین‌گریزی است و به بررسی این عوامل از منظر دین پرداخته شده است. عواملی چون؛ فقر معرفتی به مقولات دینی، عدم تعقل، خصوصی‌سازی دین، تربیت خانوادگی و... برداشته شده.

کلمات کلیدی:

۱_ پیشینه دین گریزی ۲_ منشأ دینداری ۳_ علل دین گریزی جوانان ۴_ راهکارهایی برای رفع دین گریزی

۱. مقدمه

هر فردی با مراجعه به زندگی جوانان و مطالعه رفتارهای اجتماعی آنها، این مسئله را به صورت ملموس درخواهد یافت که درسال های اخیر گرایش به فرهنگ بیگانه و فرهنگ غربی در بین جوانان ما رشد صعودی یافته است و گروه هایی از جوانان به علل گوناگون از دین و فرهنگ حالت گریز پیدا کرده اند، اقبال یا ادبار جوانان به دین، همچون بسیاری از امور اجتماعی؛ معلول علل و عوامل دیگری است. گستره قلمرو این بحث حوزه های فلسفی، اجتماعی و اخلاقی دین را شامل می شود. **شبهه در جوانان**

بخش عمده گرایش های جوانان به فرهنگ بیگانه به خاطر تبلیغات کاذب و دروغین درباره دین و القای **شبهه در بین جوانان** می باشد و چون جوانان با مفهوم دقیق دین و علت پیدایش آن آشنایی کافی ندارند و برای این سوالات و شبهات خود پاسخ قانع کننده ای نمی یابند، از دین گریزان شده، به فرهنگ بیگانه و غربی گرایش پیدا می کنند. هم چنین در این میان تلاش عوامل خارجی و داخلی برای ایجاد شکاف بین دین و دینداران را نباید نادیده گرفت. با تفحص در مقالات مرتبط، میتوان قبل از پرداختن به مبحث اصلی، به نکاتی چند در این زمینه اشاره نمود:

۱.۱- پیشینه دین گریزی

دین گریزی به بلندای عمر دین پیشینه دارد. از زمان پیدایش نخستین دین، برخی دین را برنتافتند (قبول نکردند/نپذیرفتند) و گروهی سر بر آستان آن نهادند، اما پس از چندی از آن گریختند. این گریز و عوامل آن در گذشته تاریخ بسیار محدود و انگشت شمار بود؛ هم دین گریزان در اقلیت بودند و هم عوامل دین گریزی در شمار قرار نمی گرفت. نگاهی به تاریخ پر از فراز و نشیب به دین نشان می دهد دین باوری به فراموشی می رود (کم میشود) و دین گریزی رشد می کند.

دین گریزی در آیات قرآن نیز پیشینه ای بلند و واقعیتی انکارناپذیر دارد. برای نمونه شماری از یهودیان از دین موسی می گریزند و گوساله پرستی را پیشه می کنند (طه/۸۵-۸۸). برخی از اهل کتاب با علم به درستی آیات خدا کافر می شوند (آل عمران/۷۰). و چند نفر از مسلمانان از دین خویش می گریزند و به اهل مکه پناه می برند (آل عمران/۸۶).

افزایش و کاهش دین گریزی، افزایش و کاهش آسیب های اجتماعی را در پی دارد. افزایش دین گریزی، بالا رفتن آمار طلاق، اعتیاد، فساد و بزه کاری را در پی دارد و کاهش آن از آمار این گونه آسیب ها می کاهد. تجربه و پژوهش های جدید نیز نشان از گرفتاری کمتر دینداران به هنجارشکنی و بزهکاری دارد: «جوانان کاتولیک که از دامن مادران مستغرق در مذهب بر خاسته اند نسبت کوچکی را در میان بزهکاران حائز بوده اند؛ در صورتی که جوانانی که در دامن مادرانی تربیت شده اند که به طور نامنظم به کلیسا می رفتند یا اصولاً به کلیسا نمی رفتند نسبت بالاتری را دارا بودند.» ۱

۲.۱_ دو ویژگی عمده دوران جوانی

در راستای بررسی علل دین‌گریزی توجه به دو ویژگی عمده دوران جوانی از اهمیت بالایی برخوردار است: **(الف)** مهم و پر حادثه بودن: این دوره بر رفتار و دیدگاه فرد، تأثیرهای ناگهانی می‌گذارد. که تا مدت‌ها ادامه خواهد داشت. تأثیرهای یادشده در زمینه جسمی روانی رخ می‌دهد.

(ب) دگرگونی: میزان تغییر در نگرش و رفتار، در این دوره بسیار زیاد است. پنج نوع تغییر در دوره نوجوانی و جوانی پدید می‌آید:

- زندگی عاطفی (انفعالی) توسعه می‌یابد
- سرعت دگرگونی‌هایی که با رشد جنسی همراه است
- در این دوره در بدن، خواست‌ها و نقش‌هایی که در اجتماع از آنان انتظار می‌رود، دگرگونی‌هایی پدید می‌آید

- هم‌چنان که الگوهای خواهشی و رفتاری تغییر می‌یابد، ارزش‌ها نیز دگرگون می‌شوند
- برخی نوجوانان دمدمی مزاج‌اند؛ آنان هرچند استقلال می‌خواهند، ولی از مسؤولیت‌هایی که همراه با استقلال باشد، هراس دارند. ۲

۲. تعریف دین

گام اول در هر پژوهشی ارائه تعریفی روشن از موضوع مورد پژوهش است. بنابراین، از اساسی ترین مسائل دین پژوهی جدید تعریف دین و شناسایی منشا آن است. لازم بذکر است تعاریف دین کمتر غلط، بلکه غالباً ناقص یا محدودند و رسیدن به حد متعادلی از جامعیت و مانعیت، هدف هر تعریفی از جمله تعاریف انتخابی ما از دین است. ضمن مطالعات صورت گرفته علامه طباطبایی و شهید مرتضی مطهری تعاریف نسبتاً

محمد حسین طباطبایی

طباطبایی تعریفی غایتگرایانه و ساختارگرایانه از آن ارائه می‌دهد. در تعریف ساختارگرایانه، دین عبارت از یک سلسله باورداشته‌ها و قوانین و دستورهای عملی و اخلاقی است که پیامبران از طرف خداوند برای راهنمایی و هدایت بشر آورده‌اند و در تعریف غایتگرایانه دین برنامه الهی برای شناختن خدا و نزدیک شدن به او و رسیدن انسان به سعادت و خوشبختی در هر دو جهان است. ^۳ وی با استناد به قرآن کریم معتقد است که حیات انسانی، حیاتی است جاودانی که بامرگ قطع نمی‌شود و در نتیجه باید روشی را در زندگی اتخاذ نماید که هم به درد این سرای گذران (دنیای فانی) و هم به درد آن سرای جاویدان (جهان آخرت) بخورد؛ این روش همان است که قرآن آن را دین می‌نامد و این روش همان روشی است که از نیروی عمومی واقتضای کلی دستگاه آفرینش الهام و سرچشمه می‌گیرد.

از منظر شهید مطهری نیز به تعاریف چندی از دین می‌توان برخورد کرد. در یک تعریف وی دین مشتمل

است بر یک سلسله اصول و معتقدات که هر کس باید خودش مستقیماً تحقیق کند و واقعا تشنه ی یاد گرفتن و تحقیق در آنها باشد و مسلماً اگر کسی خدا را پویا باشد خداوند تعالی او را دستگیری و هدایت خواهد کرد. ۴ در این تعریف عناصر مقوم دین را اصول معتقدات و تلاش هر کس برای فهم آنها تشکیل می دهد. طبق تعریف دیگری «دین ایدئولوژی است که تکیه اش بر سرشت روحانی انسان یعنی بر شناساندن انسان است، بر آگاه کردن انسان به این سرشت و پرورش دادن این جنبه وجود انسان و برقرار کردن تعادل میان دو جنبه وجودی انسان.»

براساس این تعریف عناصر مقوم دین، وجود سرشت روحانی در انسان، پرورش جنبه علوی و روحانی انسان و شناساندن آن جنبه بر وی و در نهایت تأکید بر وجود ایدئولوژی در انسان است. در تعریف سومی از دین، شهید مطهری می گوید: «ما دین را عبارت از قوانین تکامل اجتماعی می دانیم، دین قوانین تکامل اجتماعی را که یک تکامل اکتسابی است از راه وحی بیان میکند.» ۵ همچنین می توان گفت دین یک سازمان وسیع و گسترده فکری، اعتقادی، اخلاقی و عملی است که همه ابعاد زندگی انسان را در بر می گیرد.

۳. منشأ دینداری

واقعیت انکارناپذیر دین در زندگی انسان و همزاد و همراه بشر بودن آن، همواره موجب طرح این پرسشها می گردد که منشأ دینداری چیست؟ و چه عامل یا انگیزه‌های انسان را به سوی آن سوق داده است؟ علامه طباطبایی در پاسخ به این پرسشها میفرماید که حس دینی یکی از عناصر اولیه ثابت و طبیعی روح انسانی است. اصلی‌ترین و حقیقی‌ترین قسمت آن به هیچ یک از رویدادهای دیگر قابل تحویل نیست، بلکه نحوه درک کردن فطری و راه ماوراء عقلی است که یکی از چشمه‌های آن از ژرفای روان ناخودآگاه فوران میکند. او بر آن است که آدمی به حکم طبیعت و سرشت خدادادی خود دین می‌خواهد^۶؛ مفاهیم خدا و دین با طبیعت عقلانی و منطقی بشر و همچنین با تمایلات فطری و ذاتی او ارتباط دارد و نباید به دنبال جستجوی علل خاص روانی و یا اجتماعی برای آنها بود. از این رو به حکم عقل، دین از احتیاجات و اقتضائات خلقت انسان منشأ گرفته و این همان معنایی است که آیه شریفه «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ» (روم ۳۰) آن را خاطر نشان میسازد.^۷

۴. علل دین‌گریزی جوانان

بعد از آشنایی با مفهوم دین و تبیین منشأ آن به عوامل دین‌گریزی، گرایش جوانان به فرهنگ غرب و راهکارهای مقابله با آن می‌پردازیم.

این پدیده در صد سال اخیر به ویژه در قرن بیستم بخش عظیمی از جهان را فرا گرفت و حتی موجب به وجود آمدن مکاتب های فلسفی الحادی و ایدولوژی های دین ستیز یا دین گریز گردید. اما چرا انسان که ذاتا مشتاق دین است و فطرت او با درون مایه های دین پیوند تکوینی دارد به دین گریزی روی می آورد و چرا دین گریزی در نسل جوان نمود بیشتری دارد؟ در جواب باید گفت: در دین الهی هیچ عنصر گریزاننده وجود ندارد اگر انسان ها به دریافت معارف دینی و درک صحیح از دین حق نایل آیند هرگز از دین نمی گریزند افزون بر این عقل و عشق هر دو در متن دین جای دارند دین هم ذهن و خرد انسان را تغذیه می کند و هم به دل آدمی حیات حرکت و نشاط می بخشد بنابراین علت دین گریزی را باید در خارج از قلمرو دین حق و آموزه های دینی جستجو کرد. بدون تردید عوامل متعددی در بروز دین گریزی نقش دارند:

- ۱- تبلیغات کاذب و دروغین در بین جوانان
- ۲- درک ضعیف بعضی جوانان نسبت به دین
- ۳- علاقه به آزادی بی حد و حصر

دین گریزی مخصوص جوانان نیست بلکه در همه قشر های مختلف مردم بوده است. دین گریزی معلول یک علت نیست بلکه علل گوناگونی دارد گاهی دین گریزی معلول جهل به دین است اگر انسان دین حقیقی را که اسلام الهی است از طریق قرآن و اهل بیت بشناسد و خود هم خواهان خوشبختی دنیا و آخرت خود باشد از دین گریزی دست بر می دارد. گاهی دین گریزی معلول عمل کرد خشن خانواده های دین

دارد دینداری است. خانواده هایی که بدین و دینداربندی هستند سبب دین‌گریزی نسل خود می‌باشند گاهی سبب دین‌گریزی عملکرد زشت متولیان دین و متولیان حکومتی است که نام اسلام را یدک می‌کشند. افراد ضعیف‌الاراده و ناآگاه وقتی عملکرد زشت متولیان دین متولیان حکومت دینی را می‌بینند دین‌گریز می‌شوند. گاهی دین‌گریزی سببش دین‌های تحریف‌شده آسمانی مانند آیین مسیحیت و یهودیت و عمل‌کرد اربابان کلیسا و کنیسا سبب دین‌گریزی میلیارد‌ها نفر در غرب بوده است و دین‌برنامه سعادت‌ورستگاری بشر است. دین‌دارای نهادینه کردن تعالیم و ارزش‌های دینی در همه ابعاد زندگی است که ثمرات بی‌شماری در فرد و اجتماع دارد عواملی به صورت پیدا و پنهان دین‌داری را تهدید می‌کند که یکی از آنها دین‌گریزی است؛ البته هیچ‌کس نمی‌تواند به طور کامل با دین قطع رابطه کند زیرا دین‌داری یک امر فطری است. اما دین‌گریزی به معنای کم‌رنگ شدن ایمان و کم‌نور شدن چراغ دین در زندگی افراد واقعیت دارد اختصاص به دین خاصی هم ندارد. بلکه دامن‌گیر همه ادیان و مکتب‌ها است. البته علت دین‌گریزی را در خارج از قلمرو دین و آموزه‌های دینی جست‌وجو کرد. عوامل دین‌گریزی در جامعه اسلامی یا گریز از مکتب اسلام به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱- عوامل محیطی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و... نظیر: نارسایی عوامل موثر در معنویت‌گرایی. تهاجم فرهنگی. عدم اجرای فریضه امر به معروف و نهی از منکر عدم تامین نیازهای اولیه رواج خرافه‌پرستی هواپرستی‌ها منفعت‌طلبی‌ها و درگیری برخی گروه‌ها و جناح‌های مذهبی بر سر کسب مقام و قدرت تعارض

وقول و عمل متولیان و طرفداران حکومت دینی عدم انتقال ارزش هایی مانند ایثار، استقلال طالبی معنویت گرای و... به نسل های بعدی.

۲- عوامل درونی {فردی} نظیر: گرایش به تمایلات وهوا های نفسانی . ضعف بینش دینی افراد ضعف و سستی بنیان های دینی خانواده ها و... این پدیده عواقب نامطلوب و جبران ناپذیری در فرد و اجتماع دارد بعضی از این عواقب عبارت اند از: سست شدن بنیاد های اخلاقی خانواده ها از دست دادن روحیه ایثار گری و شجاعت عدم حساسیت در مقابل وابستگی سیاسی اقتصادی فرهنگی و... به بیگانگان بی تفاوتی در مقابل ظلم و تبعیض و بی عدالتی و...

مهرداد جعفری

حالا می خواهیم آن چیزی که از حجت اسلام مهرداد جعفری تحقیق شده را بیان کنیم:

دین گریزی یک پدیده جدید و نو ظهور نیست بلکه از قدیم الایام جوامع بشری با اون سر و کله می زدند. ولی در قرن بیستم این مسأله بیشتر شده و بروز و ظهور بیشتری داشته؛ هرچند که دین یک مسأله فطری می باشد و قاعدتاً اگر دین خوب ارائه شود با توجه به اینکه با فطرت ارتباط مستقیمی دارد ضمیر پاک آن را به راحتی پذیرش میکند و مشتریان زیادی پیدا میکند، علی الخصوص در قشر جوان و نوجوان با توجه به ضمیر پاکشان.

ولی اینکه چرا در قرن بیستم دین گریزی شیوع بیشتری داشته علت های مختلفی میتواند داشته باشد:

۱- عوامل و مسائل اجتماعی و محیط ۲- عوامل و مسائل شخصی و درونی (که اغلب میتواند به تربیت خانوادگی هم برگردد)

در عوامل اجتماعی و محیطی مسائل زیادی میتواند دست به دست هم بدهد تا یک جوان را نسبت به دین زده کند، مثل مسائل اقتصادی، فرهنگی، جنگ، فقر، بیکاری و حتی تضاد های اجتماعی که بین افراد و عملکردهای آن ها وجود دارد.

در عوامل شخصی و درونی نیز مسائل متفاوتی میتواند وجود داشته باشد: مثل شناخت ضعیف نسبت به واقعیت دین و مسائل دینی، اطلاعات سطحی، احساس محدودیت کردن با دین و.... ۸

برخی از عوامل دین گریزی جوانان:

۱- سخت و نازیبا جلوه دادن دین

۳- خصوصی سازی دین

۵- عدم توجه به دغدغه های نسل جوان

۲- غفلت، جهل و عدم تفکر جوانان درباره دین

۴- شبهات

۶- گرایش طبیعی انسان ها به رهایی از قید و بندها

۵. نقش تبلیغات غربی در مورد علل دین‌گریزی جوانان

در حال حاضر مردم با نسل تازه‌ای از فنون ارتباطی روبه‌رو هستند. تکنیک‌هایی که نسبت به ابزارهای قدیمی ساده‌تر و کم‌هزینه‌تر هستند و در عین حال، جذابیت خاصی را برای مخاطبان خود دارند. هر وسیله ارتباط جمعی و فرامکانی را که انتقال‌دهنده پیامی مهم در حوزه افکار، فرهنگ‌ها، اعتقادات، سیاست‌ها و مواردی از این دست باشد، «رسانه» گویند. امروزه وسایل مصداق این تعریف، «روزنامه‌ها، مجلات، مطبوعات، رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت، لوح‌های فشرده، ویدئو و...» است.

مسلم است که جهان غرب برای تسلط بر ممالک و نفوذ در آنها نمی‌تواند مانند دوره‌های گذشته از وسایل کشتار جمعی و ابزار نظامی استفاده کند، بلکه باید اقدام‌های جدید و نوینی در راستای نیل به اهداف خود در نظر بگیرد و زمینه اسارت کامل دینی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشورها را فراهم می‌کند. به طور کلی، وارد کردن هجمه فرهنگی به دو دسته عمده تقسیم می‌شوند: ۱- ایجاد تشکیک و تزلزل در

اعتقادات (حمله به ارزش‌ها). ۲- اشاعه ی فرهنگ غربی (جایگزینی الگوهای غلط) ۹

۶. راه کارهای رفع دین‌گریزی و جذب جوانان

۱- ارائه الگوهای مناسب

۲- تقویت بینش دینی جوانان

۳- زدودن فقر اقتصادی و اشتغال‌سازنده

۴- پیش‌گیری از نفوذ عوامل فرهنگ دشمن

۵- استفاده از امکانات تربیت بدنی

۷. نتیجه گیری

با توجه به مباحث ارائه شده. چنین می توان نتیجه گرفت که اگر دین را روش خاصی در زندگی بدانیم که صلاح دنیا را به گونه ای که موافق کمال اخروی باشد تأمین نماید، منشأ دین وحی است و پیامبران به اقتضای سرشت و ذات انسانی دین را بر او عرضه داشته اند. هرچند فطرت انسان منشأ دینداری و تجوّه انسان به خداست، نقش جامعه را در ظهور دین نمی توان نادیده گرفت. جامعه هرچند در پیدایش دین تأثیر داشته اما هرگز علت پیدایش آن نبوده و تنها، محل «ظهور دین» است. از طرفی دین گریزی جوانان به علل داخلی و خارجی (درونی و بیرونی) قابل تقسیم است به این معنی که برخی علل به متن جامعه دینی و پیروان آن دین مربوط است و برخی دیگر، زمینه خارجی دارند. به هر حال برای مقابله با پدیده دین گریزی از بهترین و اصلی ترین راه ها، نشان دادن یک الگوی مناسب به جوان می باشد و مدعیان دین باید پیش از اینکه دین را تبلیغ کنند به فکر تزکیه و تهذیب نفس خود باشند تا مشمول آیه شریفه: «لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ» (صف: ۲) نگردند. البته نباید از عوامل مذکور دیگر نیز غفلت کرد که هر یک به نوبه خود عامل مهمی برای دین گریزی جوانان می باشد.

۸. منابع

- ۱_ احمد احمدی (۱۳۸۶). روانشناسی نوجوانان و جوانان، اصفهان، مشعل
- ۲_ محمدرضا شرفی (۱۳۸۰). دنیای نوجوان، تهران، منادی تربیت
- ۳_ سید محمدحسین طباطبایی (۱۳۷۴). شیعه در اسلام، قم، دفتر تبلیغات اسلامی
- ۴_ مرتضی مطهری (۱۳۶۸). پانزده گفتار، تهران، صدرا
- ۵_ مرتضی مطهری (۱۳۵۱). تکامل اجتماعی انسان، تهران، صدرا
- ۶_ سید محمدحسین طباطبایی (۱۳۶۰). آموزش دین، قم
- ۷_ سید محمدحسین طباطبایی (۱۳۶۴). اصول فلسفه و روش رئالیسم، جلد پنجم، قم
- ۸_ حجت اسلام مهر داد جعفری (۱۳۹۹). علل دین گریزی، فسا، مسجد قمر بنی هاشم
- ۹_ حسین دزفولی (۱۳۸۵). آسیب شناسی معرفت و معیشت دینی، کتاب نقد شماره ۴۰

و من ا... التوفیق
با تشکر از توجه شما
دی ماه ۱۳۹۹